

## 10 Opera, interpreti, ária, recitatív, partitúra, overtúra.

**Opera** je hudobný druh, ktorý vznikol na začiatku 17. stor., okolo roku 1600 v Taliansku v baroku. Je z vedúcich hudobných druhov. Opera je hudobno- dramatický žáner, ktorý spája hudbu, divadlo, balet, výtvarné umenie a spev do jedného celku. Opera je celá spievaná, nerozpráva sa tam.

### Barok

V období renesancie vzrástol záujem o antické umenie a aj o antické divadlo, grécke komédie a tragédie. Texty antických drám sa zachovali, no renesanční autori nevedeli, aká hudba sa vtedy hrala, a tak museli vymyslieť niečo nové. Vychádzali z toho, že texty treba predviesť zrozumiteľne, nie ako dovtedy v renesancii, kde máme 4 hlasé skladby a každý hlas spieva niečo iné. Preto prišli s *monodickým slohom*, kde je jedna melódia- tá spievaná a ostatné hudobné nástroje robia sprievod. Prvú operu napísal **Jacopo Peri**, avšak nezachovala sa. Jeho ďalšia už zachovaná opera sa volá **Euridice**. Na začiatku baroka komponoval opery aj **Claudio Monteverdi**, tiež písal opery na antické námety *Orfeus et Euridice*, *Arianna*. Opery písal aj **Domenico Scarlatti**. V Taliansku začali vznikať prvé operné domy a divadlá- Benátky, Neapol, Rím... . Opery bývali často dlhé až 6 hodín a skladali sa s uzavretých čísel- číselná opera (jedna ária, potom ide tance, potom ďalšia ária ako jednotlivé čísla). Často sa v nich využívali kastráti a obdivuhodné a veľkolepé scény či kulisy. Za zakladateľa *komickej opery* sa považuje **Giovanni Batista Pergolesi** a jeho opery *Služka paňou- La serva padrona*. Typický spôsob operného spevu sa volá *bel canto*- krásny spev. V opere sa mužské a ženské hlasy delia podľa výšky (soprán, mezzosoprán, alt, tenor, barytón, bas).

### Klasicizmus

Opery v baroku sa dostali do takého štádia, kde bol hlavný iba spev a výkon spevákov, dej a texty sa tým pádom dostali do úzadia. V klasicizme sa to pokúsil úspešne zmeniť Christoph Wilbald Glúck- *Glúckova operná reforma*. Glúck dbal na to, aby bola hudba podriadená a spevu a vyjadrovala spievaný text a dej opery. V klasicizme bol najvýznamnejším operným skladateľom **Wolfgang Amadeus Mozart** (Čarovná flauta, Don Giovanni, Figarova Svadba, Únos zo serailu, Basiten a Bastienka, Cosi van tutte....). Beethoven napísal iba jedinú operu Fidelio.

### Romantizmus

V romantizme sa opera stala jedným z najkomponovanejších druhov a vznikli veľmi známe a významné operné diela.

Francúzsko- **George Bizet**- *Carmen* opera zo španielskeho prostredia, o krásnej cigánke Carmen, ktorá rada zvádza mužov, čo sa jej nakoniec stane osudným. Vystupujú tu postavu z nižších spoločenských vrstiev (cigáni, žobráci), neskôr z tejto opery vychádza smer *verizmus*.

Nemecko **Carl Maria von Weber** – *Čarostrelec* z poľovníckeho prostredia, rozprávkové námety

**Richard Wagner** Jeho opery už nie sú číslované ale prekomponované, využíva *leitmotívy* (Charakterizujú hl. hrdinu, menia sa s jeho osudom- podobne ako u Berliozu) Opery: Tristan a Izolda, Prsteň Nibelungov, Lohengrin (Odtiaľ je tiež známy svadobný pochod). A iné

**Richard Strauss** Salome, Kavalier s ružou

### Rusko

**Nikolaj Rímskij Korsakov** Ťažisko jeho tvorby boli opery: Snehulienka, Sadko, Rozprávača o cárovi Saltánovi, Zlatý kohútik...

**Piotr Iljič Čajkovskij** Piková dáma, Eugen Onegin

### Česko

**Antonín Dvořák** Opery: **Rusalka**, Čert a Káča, Jakobín, Šelma Sedlák

**Bedřich Smetana** Opery: prvá česká národní opera- **Prodaná nevěsta**- na libreto Karla Sabinu, komická opera o láske Jeníka a Mařenky, známa je pieseň Proč by chom se netešili. Další opery: *Dalibor, Libuše, Dvě vdovy, Hubičky, Tajemství, Čertova stena, Braniboři v Čechách*.

Slovensko

**Ján Levoslav Bella** Kováč Wieland

Taliansko

**Gioachhino Rossini** Barbier zo Sevilly komická opera

**Giuseppe Verdi** prepracovaná melódia, opery, Nabucco (odtiaľ Zbor Židov), Rigoletto (A. Dumas- Kráľ sa zabáva), *La traviata* (A. Dumas- Dáma s kaméliami- o tragickej láske kurtizány Violety a Alfreda) *Aida* (skomponovaná pri príležitosti otvorenia Suezského prieplavu, z egyptského prostredia)

**Giacommo Puccini** komponuje v opernom štýle VERIZMUS verum- pravda, námety zo súčasného života, tragické námety, kritika spoločnosti, nižšie sociálne vrstvy, vychádza z Bizetovej Carmen. Opery: *Bohéma, Tosca, Madam Butterfly, Turandot Gianni Schicchi* 20. stor.

**Geogre Gerschwin** Porgy a Bess z prostredia Afro- Američanov

**Leoš Janáček** Opery: Příhody líšky Bystroušky, Výlety pana Broučka na měsíc, Kát'a Kabanová, Z mrtvého domu

**Šostakovič**

**Ján Cikker** Juro Jánošík, Beg Bajazit, Mistr Scrooge

**Eugen Suchoň** Krútnava

A mnohé iné.....

### **Známi operní speváci a speváčky- interpreti**

**Tenoristi** Andrea Bocelli, (Talian) Luciano Pavarotti (Talian) José Caruso (Španiel) Peter Dvorský

**Barytón** Martin Babjak

**Soprán** Monserat Cabalé (Španielsko) Mária Callas (Grécko) Ema Desetinová Česko) Edita Grúberová Lucia Poppová Sisa Sklovská

### **V opere poznáme 2 druhy piesní:**

**Ária** slúži na vyjadrenie pocitov postáv, je písaná tak aby sa speváci predviedli, technicky náročná, zložitá melódia, veľké intervalové skoky. Známe árie: O mio bambino caro (sopán Puccini- Giani Scgicchi, Ária kráľovnej noci- Mozart- Čarovná flauta- soprán, Ária Carmen- Habanera- Bizet- alt, Zbor Židov- Verdi- Nabucco,

**Recitatív** slúži na prerozprávanie deja opery, technicky nenáročný, jednoduchá melódia rytmus

**Partitúra** e notový zápis všetkých hlasov inštrumentálnej, vokálnej alebo vokálno-inštrumentálnej hudobnej skladby Po oficiálnom vydaní umožňuje dirigentovi (prípadne zbormajstrovi) naštudovanie a prevedenie diela. Počas dirigovania má dirigent partitúru na dirigentskom pulte pred sebou. Každý hlas v partitúre sa píše na osobitný riadok. Notový zápis je upravený tak, aby jednotlivé takty v každom hlase boli zoradené pod sebou, čo je nevyhnutné pre dobrú orientáciu dirigenta. Poradie jednotlivých hlasov je ustálené. Nástrojové skupiny sú oddelené voľným riadkom. Každá nástrojová skupina má hlasy radené od najvyššieho k najhlbšiemu. Zoradenie nástrojov v skladbe pre sólový nástroj a veľký symfonický orchester je nasledovné: dychové drevené, dychové plechové, bicie, iné (klavír, hrafa, organ) sólo nástroj, sláčikové

**Overtúra** je predohra k opere. Väčšinou býva orchestrálna, nespieva sa v nej. Hrá sa na začiatku opery, slúži na jej uvedenie. Známe overtúry: Figarova svadba, Carmen,

## ÚLOHY

Vypočujte si nasledovné hudobné ukážky:

<https://www.youtube.com/watch?v=YuBeBjqKSGQ> Mozart- Ária Kráľovnej noci (Čarovná flauta)

<https://www.youtube.com/watch?v=XttF0vg0MGo> Verdi – Nabucco , Zbor Židov

<https://www.youtube.com/watch?v=jL-Csf1pNCI> Bizet – Carmen predohra

<https://www.youtube.com/watch?v=Na6piObEzws> Smetana- Proč by som se netešili opera Prodaná nevěsta

<https://www.youtube.com/watch?v=l3w4I-KEIxQ> Verdi- Aida, Triumfálny pochod

Stručne opište dej **jednej** z týchto oper-

Mozart- Čarovná flauta

Veri- Aida

Puccini- Turandot

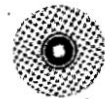
Smetana- Prodaná nevěsta

Dvprák- Rusalka

Bizet- Carmen

Transponujte pieseň o v3 (veľkú terciu) smerom hore: Najskôr si určite pôvodnú tóninu piesne, potom tóninu do ktorej budete transponovať. Nakoniec pieseň prepíšete do novej tóniny.

## Oh, Susanna



No. 15  
No. 16

C  
I come from A-la-ba-ma with my ban-jo  
G<sup>7</sup> C  
on my knee, I'm goin' to Loui-si-a-na  
G<sup>7</sup> C F  
my Su-san-na for to see, Oh, Su-san-na,  
C G<sup>7</sup> C  
oh, don't you cry for me! For I'm goin' to  
G<sup>7</sup> C  
Loui-si-a-na with my Ban-jo on my knee.

## Opereta

**Opereta** vznikla v 19. stor. (romantizmus) vo Francúzsku. Je to hudobno- dramatický žáner, v ktorom sa spája hudba, spev, tanec, divadlo. Na rozdiel od opery sa v nej aj rozpráva, nielen spieva, a tiež sa tu aj tancuje. Má výlučne komický charakter. Jej názov sa dá preložiť ako „malá opera“. Zakladateľom operety je Francúz **Jacques Offenbach** , jeho prvá významná opereta sa volá *Zásnuby pri svetle lampy*. Preslávil sa operetou *Orfeus v podsvetí*, kde sa vysmieva vláde vtedajšieho panovníka Napoleona II. a celej francúzskej spoločnosti, v tejto operete použil známy tanec kan- kán .

Opereta sa tiež pestovala aj vo Viedni. Významnými predstaviteľmi viedenskej operety boli: **Johann Strauss ml. „kráľ valčikov“** operety Netopie, Viedenská krv, Cigánsky barón.

Známe valčíky, ktoré zazneli v jeho operetách Na krásnom modrom Dunaji, Cisársky valčík, **Franz Lehár** operety Veselá vdova, Cigánska láska

Na Slovensku v 20. storočí významné opery komponoval **Gejza Dusík** Narodil sa v Zavare, libretá mu písal Pavol Braxatoris a spolu s ním a Františkom Krištofom Veselým sa považujú za zakladateľov tohto hudobného druhu na Slovensku. Jeho najznámejšie operety sú: Modrá ruža, Hrnčiarsky bál, Víno pre Marínu. Z nich sú známe piesne: Zatancuj si so mnou, holubička, Rodný môj kraj Len bez ženy, Pieseň rodnej zemi

Hudobné ukážky :

<https://www.youtube.com/watch?v=4Diu2N8TGKA> Offenbach – Kan kán (Orfeus v podsvetí)

<https://www.youtube.com/watch?v=CTYymbbEL4> Johann Strauss – Na krásnom modrom Dunaji

[https://www.youtube.com/watch?v=66wVHIH1\\_5w](https://www.youtube.com/watch?v=66wVHIH1_5w) Gejza Dusík- Len bez ženy

## 19. Hlavné a vedľajšie kvintakordy

Na všetkých stupňoch durovej aj molovej stupnice môžeme vytvoriť hlavné a vedľajšie kvintakordy (celkovo sedem akordov). Hlavné kvintakordy sa nachádzajú na prvom, štvrtom a piatom stupni durovej i molovej stupnice. Akord na prvom stupni stupnice sa nazýva tonický kvintakord (T), na štvrtom stupni subdominantný kvintakord (S) a na piatom stupni dominantný kvintakord (D). Tieto tri hlavné kvintakordy obsahujú všetky tóny danej tóniny, preto pomocou nich môžeme sprevádzať väčšinu piesní. Obohatenie sprievodu prinášajú vedľajšie kvintakordy, ktoré sa tvoria na druhom, treťom, šiestom a siedmom stupni stupnice.

Hlavné a vedľajšie kvintakordy na všetkých stupňoch stupnice C dur:

DUR MOL MOL DUR DUR MOL ZMENŠENÝ (DUR)  
T S D (T)

Hlavné a vedľajšie kvintakordy na všetkých stupňoch stupnice a mol harmonickej:

MOL ZMENŠENÝ ZVÄČŠENÝ MOL DUR DUR ZMENŠENÝ (MOL)  
T S D (T)

Hlavné a vedľajšie kvintakordy na všetkých stupňoch stupnice a mol melodickkej:

MOL MOL ZVÄČŠENÝ DUR DUR ZMENŠENÝ ZMENŠENÝ (MOL)  
T S D (T)

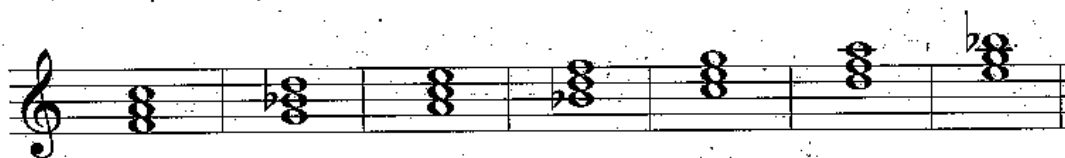
HLAVNÉ KVINTAKORDY	vytvoríme na 1., 4. a 5. stupni stupnice
VEDĽAJŠIE KVINTAKORDY	vytvoríme na 2., 3., 6. a 7. stupni stupnice

## 20. Úlohy

Zakrúžkuj hlavné kvintakordy v D dur.



Zakrúžkuj vedľajšie kvintakordy v F dur.

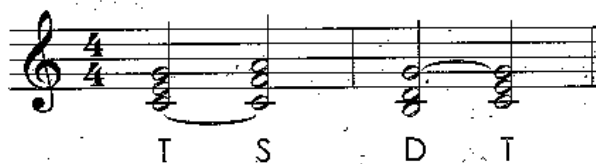


## 21. Kadencia

**Kadencia** je prirodzený sled základných akordov tóniny, ktorý pôsobí dojmom ukončenia. Často sa preto objavuje v závere skladby.

Kadenciu vytvoríme spojením hlavných kvintakordov: T – S – D – T (tonika, subdominanta, dominanta, tonika).

Kadencia v trojhlasnej úprave, tónina C dur:



Kadencia v štvorhlasnej úprave, tónina C dur:



## ÚLOHY

- Napíš hlavné a vedľajšie kvintakordy v stupniciach G dur a c mol a pomenuj ich.
- Napíš kadenciu vo 4 hlasnej úprave v stupniciach e mol a A dur.